

Kasernerna i Vasa

VASA STAD | STADSRUNDRVANDRINGAR

Kasernerna i Vasa

Träkasernområdet i Vasa är en kulturhistoriskt och byggnadshistoriskt värdefull sevärdhet i Finland genom sin militärarkitektur i trä från den klassicistiska stilperioden i vårt land. Många byggnader som byggts för militärbruk är monumentala, stora, massiva stenbyggnader och har många funktioner under samma tak. Vasas kasernområde däremot är småskaligt, paviljonglikt och byggt i trä. Det enhetliga träkasernområdet mitt i staden har bevarats från nybyggande som förstör helheten. Sålunda är kasernområdet i Vasa i dag med sina snygga byggnader omgärdade av fullvuxna träd och planteringar i stora drag så som August Boman planerade det för nästan 130 år sedan.

Det historiska kasernområdets allmänna karaktär har bevarats i stort sett i ursprunglig form och enhetlig med ett vidsträckt centrumområde och en monumental samverkan av det låga byggnadsbeståndet som grupperats runt det. Ett centralt element i garnisonsmiljön är ortodoxa kyrkan (1861-1862) som planerats av C. A. Setterberg. – Museiverket 1999.

Militärverksamhetens historia i Vasa i ett nötskal

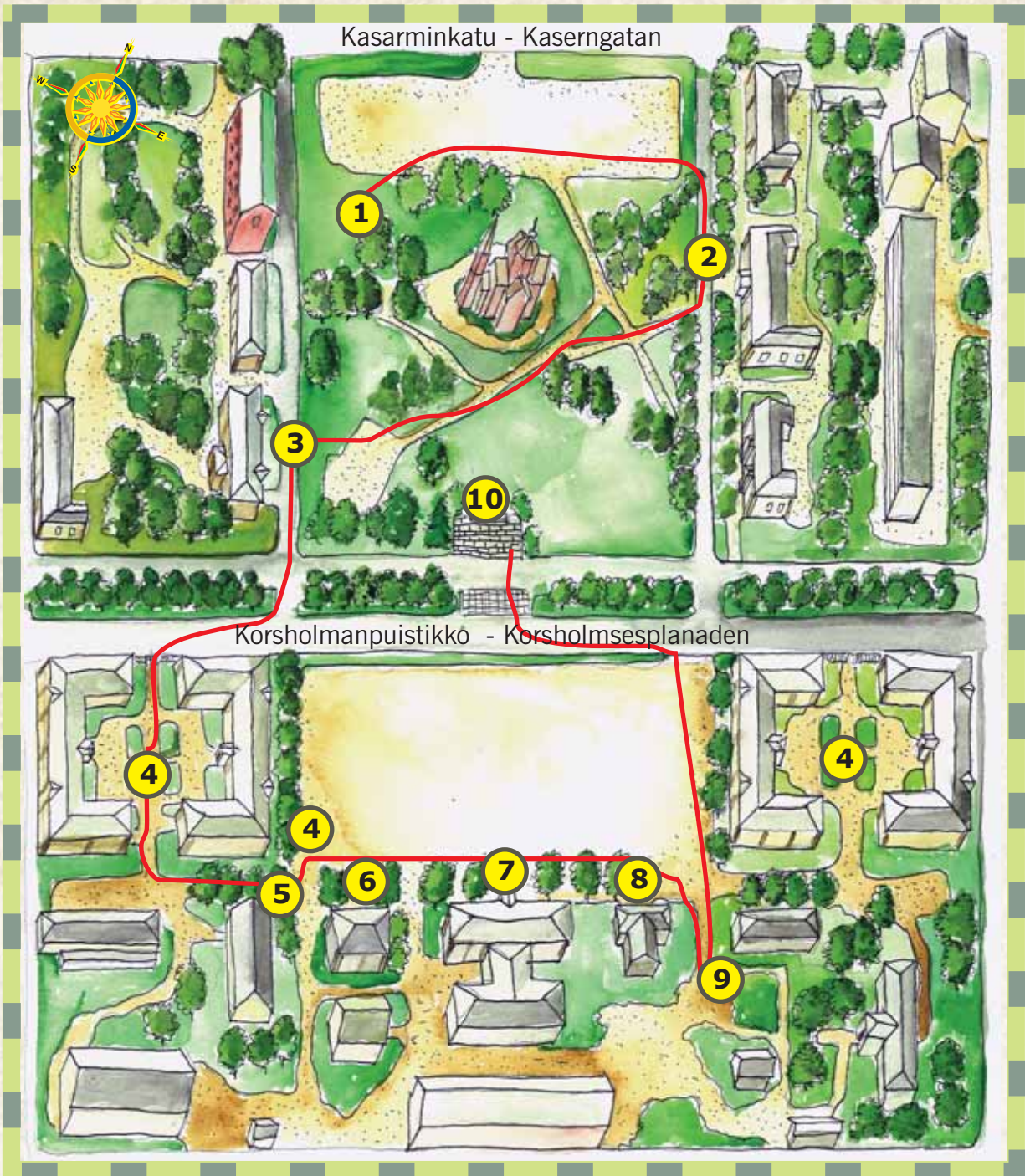
På grund av statusen som länets huvudstad har det alltid funnits militärverksamhet i Vasa. De militärhistoriska traditionerna sträcker sig till svenska tiden och ända till Korsholms slott, som byggdes på 1300-talet, då fogden som representant för kungariket skötte områdets civil- och militärangelägenheter. Gustav Vasa och senare Gustav II Adolf grundade de första finska arméorganisationerna, som upplöstes då Finland blev storfurstendöme i Ryssland som en följd av Finska kriget år 1809.

Då Alexander II regerade i Ryssland var utvecklingen av självstyret i Finska storfurstendömet i en gynnsam medvind och Finland utvecklades såväl statligt som kulturellt. Då Ryssland övergick till allmän värnplikt år 1874, godkände också senaten för Finland allmän värnplikt 1878. Man började grunda en egen finsk armé. I alla åtta läns huvudstäder Helsingfors, Åbo, Vasa, Uleåborg, Kuopio, S:t Michel, Tavastehus och Viborg grundades kaserner med en manskapsstyrka på 400 soldater, där man började med skarpskytteutbildning år 1881. Utbildningen skulle inledas helt från början, eftersom det redan hade gått 20 år sedan det rotindelade militärväsendet under svenska tiden hade upplösts.

Finlands statliga utveckling sågs inte under alla tider med blida ögon i Ryssland. I samband med förryskningsåtgärderna minskade Nikolaj II storfurstendömet rättigheter med hård hand. Också den egna armén drogs in och kasernen måste överlätas åt ryssarna år 1902. Sedermera ökade den ryska militära upprustningen i Österbotten kraftigt och staden måste svara för inkvartering av allt flera ryska trupper.

Under Marsrevolutionen 1917 störtades ryska kejsaren från makten och vårt östra grannland blev Sovjetunionen. I samma politiska situation utropade sig Finland till en självständig stat. De ryska soldaterna blev dock ännu kvar i landet och finländarna började igen grunda en egen armé. Den första skyddskåren grundades i Korsholm och den fick snabbt efterföljare i alla delar av Österbotten. Marsrevolutionen satte de revolutionära politiska strömningarna i svallning också i Finland och den lagliga statsmakten blev hotad. Marskalk Mannerheim samlade utgående från skyddskårsavdelningen i Vasa s.k. regeringstrupper, de vita trupperna. Även Finlands senat flyttade till Vasa då de röda trupperna hade fått huvudstaden Helsingfors i sin makt. Vasa fungerade sålunda som landets huvudstad och som militär stödpoint för regeringens trupper tre månader under hela frihets-/medborgarkriget.

Under självständighetstiden har det på Vasas kasernområde funnits jägarbataljoner, fältartilleriregemente och senast kustartilleri. Garnisonsverksamheten i kasernerna i Vasa upphörde år 1998.

Kasernrundvandringen

Kompanibyggnaden

1. TEGELKASERNEN OCH ORTODOXA KYRKAN

Under kejsardömets första tid fanns ryska kosackavdelningar utstationerade i Vasa för att upprätthålla allmän ordning. För dem byggdes det nuvarande kasernområdets första och äldsta byggnad, tegelkasernen. Efter branden i gamla Vasa aspirerade kosackavdelningen på att få Vasas gamla hovrättshus som bevarats från branden i sitt bruk, men byggnaden blev Korsholms kyrka och för kosackerna anvisades en egen byggnad i det nya Vasa bredvid Ortodoxa kyrkan.

Ortodoxa kyrkan skulle enligt planerna byggas redan i gamla Vasa och för ändamålet hade redan också finansiering erhållits, men byggnadsarbetena hann inte inledas och så byggdes Ortodoxa kyrkan enligt C.A. Setterbergs stadsplan i ena ändan av Kyrkoesplanaden i samma helhet som Vasas evangelisk-lutherska kyrka. Ofta ställs kasernbyggnadernas parad sida mot staden för att avskilja civil- och militärområden från varandra. Fasaderna på träkasernbyggnaderna har byggts mot kyrkparken och områdets gamla byggnader, tegelkasernen och ortodoxa kyrkan, har inbegripits i träkasernhelheten.

2. BATALJONSKOMMENDÖRENS OCH YNGRE STABSCHEFENS SAMT KOMPANICHEFERNAS BYGGNADER

De finska skarpskyttebataljonerna var en del av det ryska kejsardömets armé, fastän de inrättades på nationell grund. Ryska kejsaren fungerade som överbefälhavare för finska armén, även krigsministern

och Finlands generalguvernör var ryssar. Arméns förvaltning och ekonomi sköttes av Finlands senats militieexpedition.

Under storfurstendörestiden var *Alexander Rydzewski* (1880-1883), *Bernt Feodor Procopé* (1883-1892), *Gustaf Adolf Ramsay* (1892-1900) och *Rolf Furuholm* (1900-1902) bataljonskommendörer i Vasa. De var populära personer i staden, bl.a. Procopé deltog ivrigt i skötseln av stadens angelägenheter och var många år ledamot i stadsfullmäktige. Vasaborna var glada över att ett finskt truppförband kom till staden. Då skarpskyttebataljonen hade inlett sin verksamhet ordnades för dess officerskår en danstillställning på restaurang Ernst. Efter tal och hurrarop spelade stadens musikkår Vasa marsch och Vårt land och resten av kvällen var det dans.

3. OFFICERSKLUBBEN OCH KANSLIET

Officersklubben fungerade som samlingslokal för kasernens högsta befäl och som restaurang. Den stora takförsedda verandan som vetter mot trädgården byggdes på initiativ av kommandör Rydzewski. Sommartid var verandan ett omtyckt tillhåll för officerskåren. Ända in på 1920-talet ordnades fäktövningar för officerarna på verandan och vid sommarfester var musikkåren uppställd på verandan.

Träkasernerna representerar till byggnadsstilen senempire, på de viktigaste byggnadernas fasader finns sparsamt med klassicistiska dekorativa element, tempelgavlar och pilastrar.

Kommandörens bostadshus -exteriör och interiör.

Officersklubben och kansliet.

Bageriet

Rustkamarbyggnaden

Artellet

4. KOMPANIKASERNERNA OCH EXERCISPLANEN

I skarpskytteutbildningen ingick föreläsningar, övningar i sluten ordning, vapenhantering och gymnastik. Vid sidan av den egentliga tjänstgöringen hade soldaterna möjlighet att gå också i vanlig skola. Som lärare fungerade underofficerarna biträdda av de mest framstående skarpskyttarna. På Alexanderstorget mellan artellet och ortodoxa kyrkan ordnades exercisövningar och skjutövningar och i stadens omgivning ordnades övningsläger. Ibland deltog man i Finska arméns gemensamma övningsläger i Villmanstrand och Krasnoje Selo utanför S:t Petersburg. I garnisonen fanns också ett finsk- och svenskspråkigt bibliotek som erhöjllits som donation samt en soldatklubb. Soldaterna togs ut till aktiv tjänst genom lottning. De övriga sammanfördes till reservkompanier, vilka var fyra till antalet. I Vasa län var reservkompanierna stationerade i Närpes, Laihela, Alavo och Kronoby.

5. BAGERIET

I bageribyggnaden fanns förutom bageriet också bagarens bostadsrum, ett stort proviantmagasin, officerarnas bykstuga samt bataljonens byk- och mangelstuga, som tidvis användes också som skorplager. I bageriet fanns sammanlagt fyra bakugnar och fem brödförråd. "Rysslimpan", som var ett surt rågröd kryddat med kummin, föll också Vasabarnen i smaken!

Vasa garnisons Österbottens Militärmusikkår har verkat i byggnaden sedan år 1990 och gör det alltjämt trots att garnisonen har lagts ned. Även i skarpskyttebataljonen fungerade en musikkår med 21 man, som under ledning av sin kapellmästare gjorde musikframträdanden såväl vid garnisonens egna som vid allmänna tillställningar. Det fanns vid den

här tiden också militärt bruk för blåsarna: i strids- och exercissituationer förmedlades kommandona med ljudsignaler. Blåsarna kallades därför signalister.

6. RUSTKAMMARBYGGNADEN

Rustkammaren var förvaringsplats för bataljonens vapen. För att skydda den värdefulla materielen från tjuvar sattes järngaller för fönstren. I dag fungerar soldathemsföreningen i byggnaden. Redan i mitten av 1880-talet grundades vid bataljonen en egen nykterhetsförening, som blev ganska populär bland soldaterna. Senare under det följande årtiondet uppkom en soldatförening i garnisonen som ordnade "underhållande och fostrande" samkväm. På deras program stod bl.a. amatörteater samt dans till ackompanjemang av violin och dragspel.

7. ARTELLET

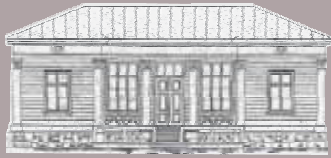
Arkitekt August Boman planerade egna bespisningsenheter för varje kompani, vilka han sammanförde i en större gemensam byggnad. I artellbyggnaden fanns sålunda fyra kök med var sitt proviantlager, och hushållskällaren hade likaså fyra avdelningar. Största delen av interiören upptogs av en rymlig matsal, där det fanns rum för 200 matgäster. Bataljonens 400 beväringar åt sålunda i två omgångar. Köken och förrådsrummen fanns vid byggnadens kortändor. Köken var försedda med stora mejerigrutor och en tekittel av koppar. Mellan ingångarna till artellet låg ett litet buffett-rum. I anslutning till artellet fungerade också till en början en soldatklubb, där beväringarna under sin fritid hade möjlighet att läsa böcker, dagstidningar och tidskrifter.

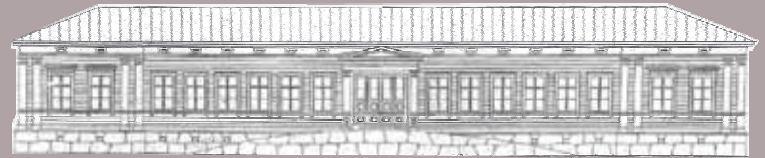
Skarpskyttebataljonens officerare med familjer på officersklubben veranda.

Bageriet
år 1921.

Vakthuset och arresten

Lasarettet

8. VAKTHUSET OCH ARRESTEN

På utsidan av vakthuset finns en vaktkur i blått och vitt, där vaktmanskapet stod på post. Inne i byggnaden fanns ett vaktrum och ett arrestrum, samt åtta celler. Alkohol var ofta orsaken till disciplinåtgärder. I mitten av 1880-talet gick en speciell militärpatrull på kvällarna i staden, vars uppgift var att städa bort berusade och störande soldater från gatorna. Disciplinen var hård, eftersom de som blev fasttagna straffades med upp till fyra veckors fängelsestraff samt utgångsförbud för den återstående tjänstgöringstiden. Allmänt taget var de ryska soldaternas inverkan på det dagliga livet i staden enligt tidningsskriverier och stadens handlingar överraskande liten.

9. LASARETTET

Till garnisonens lasarettkomplex hörde utöver lasarettbyggnaden en kosthållsbyggnad, bykstuga och rustkammare, ett uthus och likrum.

Arkitekt Bomans tanke var att placera lasarettet i ett lugnt hörn av kasernområdet. Beväringarna genomgick en hälsoundersökning då de kom till bataljonen för att göra militärtjänsten. Efter det gick varje värnpliktig på läkarundersökning en gång per månad, ibland även oftare då någon epidemi härjade. Nuförtiden fungerar lasarettbyggnaden som hostel.

10. TRADITIONSMUREN OCH LOTTA-STATYN

Traditionsmuren på Kaserntorget har rests som en påminnelse till de efterföljande generationerna om de truppavdelningar och enheter både i krigs- och fredstid som har grundats eller fungerat i Vasa.

Bredvid traditionsmuren finns Lotta-statyn. Statyn har planerats av konstnär Thea Helenelund-Suominen, som också själv har varit lotta.

Ytterligare information:

Österbottens museum
tfn 06-325 1111

Idé, innehållsplanering:

Kukka-Maaria Kallio

Grafisk utformning och akvarell:

Jouko Keto

Vasa stad/Grafiska tjänster

Tekster:

Katariina Andersson; Österbottens museum rapporter nr 5. Vasa 2006.

Pekka Hirvonen; Mot ett medborgarssamhälle. Vasa stads historia IV1852-1917. Vasa 2006.

Kukka-Maaria Kallio

Bilder:

Österbottens museum arkiv

Riksarkivet

Mikael Matikainen

Producent:

Stadsplaneringen

www.vaasa.fi

8.

Vaktkur.

Traditions-
muren.

Lotta-
statyn.